

PÄÄKIRJOITUS

Julkisuus säätelee opettajan kasvatustoimintaa

Jukka Rantala

Opettaja Matti Väkiparta pahoinpiteli oppilaan hengiltä. Opettaja oli suutuspäissään mukiloinut oppilasta siten, että tämä oli lyyhistynyt maahan. Oppilas oli päässyt raahautumaan kotiin mutta kuollut myöhemmin. Asia olisi varmasti jäänyt ilman suurempia tutkimuksia ja opettaja olisi saanut jatkaa tehtävissään, ellei *Uusi Suomi* olisi nostanut asiaa julkisuuteen. Kun asia tuli yleiseksi keskustelunaiheeksi, opettaja pakotettiin jäämään eläkkeelle.

Vuonna 1919 opettajan kovakourainen toiminta nousi valtakunnalliseksi uutiseksi vastaavalla tavalla kuin Alppilan opettajan erottamistapaus kuluneen kevään aikana. Opettajien tekojen ankaruus poikkeaa toisistaan, samoin julkisuuden määrä. Silti kummassakin tapauksessa käydään keskustelua opettajalle sallitun toiminnan rajoista ja myös vaikutetaan julkisuudella siihen, mitä opettaja voi koulussa tehdä. Koska yhteiskunnan normisto ja asenteet ovat sadassa vuodessa muuttuneet, tapauksia ei voi suoraa verrata toisiinsa. Jotain yhtäläistä niissä kuitenkin on.

Opettaja Väkiparran suorittaman pahoinpitelyn aikoihin opettajilta oli vasta hiljattain viety oikeus oppilaiden ruumiilliseen kurittamiseen. Vuonna 1914 tehty lainsäädännön muutos ei silti ollut poistanut vitsan valtaa kouluista. Sisällissodan jälkeen opettajat vaativat julkisesti ruumiillisen kurituksen palauttamista kouluihin, ja samaa ajoi myös opetusministeri Paavo Virkkunen (kok) 1930-luvulla. Kouluhallitus katsoi ruumiillisen kurituksen harjoittamista kouluissa läpi sormien, eivätkä koulujen johtokunnatkaan puuttuneet kuin äärimmäisiin tapauksiin.

Vaikka kouluissa vallitsi ruumiillisen kurittamisen kieltö, vanhemmille se oli sallittua vuoteen 1984 saakka. Kun vanhemmat pitivät tukkapölyä hyvänä kasvatukseen, he eivät nähneet aihetta nostaa hälyä sen käytöstä koulussa. Tukistamista tai luunappeja ei kovin moni edes mieltänyt ruumiilliseksi kuritukseksi. Kovemmistakin ilmi tulleista otteista vanhempien yhteydenottokynnys kouluun oli korkea. Vielä sotien jälkeen opettaja saattoi saada vain huomautuksen lyötyään oppilasta. Opettaja oli auktoriteetti, jonka toimintaa ei varsinkaan kouluttamaton väki tohtinut arvostella. Mikäli opettaja huomautuksesta huolimatta jatkoi rajuotteista toimintaansa, häntä saatettiin kehottaa pitämään ”näppinsä irti oppilaista” tai hänelle annettiin vakava varoitus. Erottamiset olivat harvinaisia.

Kouluun liittyvässä muistitiedossa on paljon kuvauksia ruumiillisesta kurituksesta. Omakohtaisten kokemusten kertojat ymmärtävät monesti kurittamisen ajan tapana. Erään muistelijan ”miksikään sadistiksi ei opettajamme voi sanoa” -toteamukseen yhtyisi varmaan lukuisat muutkin luunappeja ja tukkapölyjä saaneet entiset oppilaat. Muisteluissa ei liiemmin taivastella myöskään katkenneiden karttakeppien höyläämistä käsityötunneilla.

Toisaalta osa muistelijoista kertoo ankarasta opettajasta johtuneen pelon alkaneen varjostaa heidän koulunkäyntiään.

Vaikka muutoksen tuulia alkoi olla ilmassa, 1970-luvulla koulussa jatkui sama meno. Uuden lastensuojelulain valmistelu herätti vuosikymmenen lopulla vilkkaan keskustelun lasten ruumiillisen kurituksen oikeutuksesta ja tarpeellisuudesta. Vanhempien suhtautuminen opettajan käyttämään ruumiilliseen kuritukseen alkoi muuttua osaksi juuri julkisuuden myötä. Julkisuus herkisti sekä lapset että vanhemmat reagoimaan koulussa tapahtuvaan kurittamiseen. Oppilaat alkoivat tulla tietoisiksi, ketkä opettajat olivat saaneet varoituksen kovakouraisuudestaan. Oppilaiden koskemattomuutta loukanneet opettajat joutuivatkin yhteisön ja koulun johdon paineesta muuttamaan toimintatapojaan.

Parhaimmillaan julkisuus on auttanut poistamaan epäkohtia, kuten ruumiillisen kurittamisen kouluista 1970–1980-lukujen taitteessa. Huonoimmillaan se on kuitenkin lamauttanut opettajien toimintaa, kuten tapahtui Suomessa niin sanottuina vaaran vuosina (1944–1948). Tuolloin kansalaiset keräsivät nimilistoja opettajista, jotka oli erotettava fasisin tai äärioikeistolaisen toiminnan vuoksi. Julkisuuden avulla toteutettu kampanja johti opettajat olemaan varuillaan siten, että opetus- ja kasvatustyö alkoi kärsiä. Myös opettajan auktoriteettiasema koki kolauksen. Äärimmillen vietyjä esimerkkejä vastaavasta löytyy totalitaristisista valtioista. Stalinin Neuvostoliitossa opettajat oppivat ilmiantojen pelossa varomaan puheitaan sillä seurauksella, että jopa heidän puherytminsä hidastui. Voi vain kuvitella, miten tämä ilmapiiri vaikutti heidän kasvatustyöhönsä.

Paluuta kurikouluun ei ole, vaikka osa vanhemmista vaatii opettajille järeämpiä voimankäyttökeinoja. Nykyään oppilaiden ei tarvitse pelätä opettajaa fyysisesti, mikä luonnollisesti parantaa oppimisen edellytyksiä. Opettajan ja oppilaiden luontevat suhteet toisiinsa lienevät osatekijänä suomalaisten hyvään koulumenestykseen. Kännykkäkamera- ja iltapäivälehtijulkisuuden vaarana kuitenkin on, että opettajat alkavat arastella toimintatapojaan kasvatustyössä, pahimmillaan he jopa jättävät puuttumatta verbalisestikin tilanteisiin, joihin olisi syytä puuttua oppilaiden hyvinvoinnin varjelemiseksi.

Opettaja Väkiparran aikaan kouluviranomaisten opettajiin kohdistama suojele oli liiallista – jopa sen ajan mittapuulla. Tulevaisuus näyttää, miten Alppilan koulun opettajan erottamistapaus tulee vaikuttamaan opettajien kasvatustoimintaan. Jos kevään kohusta ei muuta jää jäljelle, tuleville kasvatuksen historian tutkijoille ainakin kertyy aineistoa.

Jukka Rantala on historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen professori Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella.